

010

 ARCHIPEL

cahier

cahier is
een uitgave
van Archipel

HOOFDSTUK 01

SAMEN STAD MAKEN
SAMEN OVER ARCHITECTUUR EN RUIMTE NADENKEN
SAMEN GENEREUS SAMENWERKEN

STARTNOTA ARCHITECTUURPLATFORM GENT

HOOFDSTUK 02

HET ARCHITECTUURPLATFORM GENT
UIT DE STARTBLOKKEN

EEN ARCHITECTUURPRIJS
EEN WEBPLATFORM
WERKJAAR 2022 ENGAGEMENT

HOOFDSTUK 03

REFLECTIES VAN DE PARTNERS
VAN HET ARCHITECTUURPLATFORM GENT

- GENT WIL ZICHZELF GRAAG TEN VOLLE ARCHITECTUURSTAD NOEMEN, MAAR IS DIT OP DIT MOMENT SLECHTS IN NUCE
- GENT ZKT ONTWERPER
- REFLECTIE OVER HET WOONVRAAGSTUK IN GENT EN DE ROL VAN STADSONTWIKKELINGS-BEDRIJF SOGENT
- DE ARCHITECTUUR VAN STAD-LANDSCHAPPEN
- WONEN IS WAAR ARCHITECTUUR BEGINT
- CIRCULARITEIT
- STADMUSEUM GENT ALS PLEK VOOR DIALOOG

HOOFDSTUK 04

MEER ARCHITECTUURCULTUUR!
WAARHEEN MET DIT PLATFORM?

- 13 STELLINGEN
- DEBATTAFEL 1: ONTWERPEN VOOR GENT
- DEBATTAFEL 2: STADSDEBAT
- DEBATTAFEL 3: ACTIVISME
- DEBATTAFEL 4: ANDERS PROGRAMMEREN

HOOFDSTUK 05

VEELKOPPIGE MEERSTEMMIGHEID LEIDT TOT?

ARCHITECTURE CULTURE

ENGAGING ING

HOOFDSTUK 01

SAMEN STAD MAKEN
SAMEN OVER ARCHITECTUUR EN RUIMTE NADENKEN
SAMEN GENEREUS SAMENWERKEN

STARTNOTA ARCHITECTUURPLATFORM GENT

HOOFDSTUK 02

HET ARCHITECTUURPLATFORM GENT
UIT DE STARTBLOKKEN

EEN ARCHITECTUURPRIJS
EEN WEBPLATFORM
WERKJAAR 2022 ENGAGEMENT

HOOFDSTUK 03

REFLECTIES VAN DE PARTNERS
VAN HET ARCHITECTUURPLATFORM GENT

- GENT WIL ZICHZELF GRAAG TEN VOLLE ARCHITECTUURSTAD NOEMEN, MAAR IS DIT OP DIT MOMENT SLECHTS IN NUCE
- GENT ZKT ONTWERPER
- REFLECTIE OVER HET WOONVRAAGSTUK IN GENT EN DE ROL VAN STADSONTWIKKELINGS-BEDRIJF SOGENT
- DE ARCHITECTUUR VAN STAD-LANDSCHAPPEN
- WONEN IS WAAR ARCHITECTUUR BEGINT
- CIRCULARITEIT
- STADSMUSEUM GENT ALS PLEK VOOR DIALOOG

HOOFDSTUK 04

MEER ARCHITECTUURCULTUUR!
WAARHEEN MET DIT PLATFORM?

- 13 STELLINGEN
- DEBATTAFEL 1: ONTWERPEN VOOR GENT
- DEBATTAFEL 2: STADSDEBAT
- DEBATTAFEL 3: ACTIVISME
- DEBATTAFEL 4: ANDERS PROGRAMMEREN

HOOFDSTUK 05

VEELKOPPIGE MEEBSTEMMIGHEID LEIDT TOT?

#01

SAMEN
STAD MAKEN

SAMEN OVER
ARCHITECTUUR
EN RUIMTE
NADENKEN

SAMEN GENEREUS
SAMENWERKEN

Archipel
Engagement voor architectuurcultuur

We dromen met z'n allen van een aantrekkelijke, duurzame en veerkrachtige stad, toegankelijk voor iedereen. Hoe kunnen we over de ruimte in de stad nadenken? Hoe kunnen we de toekomst van Gent verbeelden? Hoe kunnen we deze droom kneden en werkelijkheid maken? We worden immers met z'n allen dagelijks geconfronteerd met de ruimte waarin we ons bewegen. Het is belangrijk om een architectuurcultuur te ontwikkelen waarbij we de burger bewust maken van zijn/haar eigen leef- en woonomgeving, om er zorg voor te kunnen dragen, om er samen over na te denken, om te beseffen wat de noden zijn, wat er kansen liggen, ...

Archipel, als Gentse architectuurvereniging, zet zich in voor de ontwikkeling van die architectuurcultuur. De architectuurcultuur voeden, versterken en uitdragen is nodig, omdat de grote maatschappelijke uitdagingen van vandaag om ruimtelijke antwoorden vragen. Betaalbaar wonen, de demografische druk op het stadslandschap, water en groen in de stad, het zorgvraagstuk, de plek van minder geprivilegieerde groepen in de samenleving, de grote transities op het vlak van energie, mobiliteit of economie, en nog zoveel meer vergen architecturale verbeelding.

Els Vervloesem. Ambitienota "Architectuurcultuur is vliegwiel voor innovatie", Deze ambitienota kwam tot stand na overleg tussen de initiatiefnemers van het overkoepelende Platform voor Architectuurcultuur in Vlaanderen, op 17 oktober, 17 november, 11 december 2014 en 8 januari 2015, p. 8.

“Als architectuurorganisatie hebben wij niet alleen een brug-, maar ook een vertaalfunctie. Wij zien het als een cruciale opgave van architectuurcultuur om een complex, vaak weinig toegankelijk ruimtelijk vertoog te vertalen naar een beleving en ervaring die de verbeelding prikkelt.”

Archipel is een vereniging letterlijk zonder een dak boven het hoofd. We strijken neer daar waar we het over willen hebben, of daar waar we een boodschap kunnen uitdragen. We bewegen vrij als nomade en bouwen bruggen tussen diverse culturele actoren, om op die manier de handen in

elkaar te slaan en gedeelde kennis uit te dragen. We ambiëren een breed gedragen forum om architectuur bespreekbaar te maken, de meerwaarde van architectuur als opgave op tafel te leggen, ontwerpkracht te stimuleren en kennis te bundelen en te ontsluiten. Samen met diverse partnerorganisaties zetten we ons in om het architecturaal kwaliteitsniveau te verhogen. We sensibiliseren. We informeren. We debatteren.

Ons werkveld is Gent, een perfect voorbeeld van een 'mid-sized European city' met een kwart miljoen inwoners, waar architectuur antwoord kan en moet geven op heel wat actuele stedelijke vraagstukken, zoals het herdenken van de filosofie van het wonen, klimaatrobuustheid, natuurinclusief bouwen, creatieve en circulaire economie, herbestemming in een sterk bebouwd weefsel, enzovoort. Deze thema's spelen evenzeer in Gent als in andere steden in Vlaanderen en in Europa.

Gent is misschien geen typische stad voor Vlaanderen, maar de stedelijke conditie van Gent en de dynamiek die in de stad zit, maken het mogelijk om Gent als een voorloper of broedplaats te zien voor andere plaatsen in Vlaanderen. Gent als voorbeeld kan wakker schudden, dynamiek genereren en antwoorden bieden aan andere groeiende steden in Vlaanderen met gelijkaardige ruimtelijke vraagstukken.

Vanuit de nood aan een plek voor reflectie, diepgang, opinie en discussie over architectuur in Gent, in een gedeeld verhaal, werd het Architectuurplatform Gent opgericht. Vol engagement hebben acht partners het startschot gegeven voor een nieuw architecturaal draagvlak in Gent. We ondertekenden een manifest.

Het Architectuurplatform Gent is een ambitieus, ruim vertakt netwerk dat de academische wereld verbindt met het beleid en de culturele sector. Het vormt een gedeeld kennis- en participatieplatform voor de Gentse architectuur. Het is een 'vrijplaats' om architectuur als opgave te stimuleren, een 'forum' waar referentieprojecten worden verzameld, ideeën kunnen rijpen en het gesprek over (de kwaliteit van) onze leefomgeving kan worden gevoerd, een 'kaart' met als doel de kennis van en het debat over de bebouwde omgeving aan te jagen. Het platform speelt in op actuele ontwerppogaven die in en om Gent om aandacht vragen.

STARTNOTA ARCHITECTUUR- PLATFORM GENT

Gentenaars laten zich graag voorstaan op hun rebelse aard en bescheiden inborst. We zwelgen al eens in romantische leuzen als ‘gewoon is al goed genoeg’, en dat laat zich geregeld voelen in het architecturale canvas van de stad. Gent is een stad met architectuur, maar geen architectuurstad. Gent telt fraaie gebouwen en publieke ruimte uit het heden en het verleden. Gent huisvest gerenommeerde ontwerpopleidingen. Er werken veel getalenteerde ontwerpers, er zijn ambitieuze opdrachtgevers, tal van cultuurhuizen die het stedelijk leven in de ruimte als constante inspiratiebron hanteren. En massa’s Gentenaars die de handen uit de mouwen steken om de fysieke leefomgeving te verbeteren. Gent is vaak pionier wanneer het gaat over veranderingen op sociaal, politiek, maatschappelijk en cultureel gebied. Dat betekent voor de stad een goudmijn. En net daarom constateren wij een gemis. Er is nood aan een plek voor reflectie, diepgang, opinie en discussie over architectuur in Gent, en die plek wordt het Architectuurplatform Gent.

De acht partners onderschreven een gemeenschappelijke startnota voor de oprichting van het Architectuurplatform Gent en ondertekenden tevens een samenwerkingsovereenkomst, op 23 november 2020.

GENEREUS SAMENWERKEN

Wij, dat zijn de stadsbouwmeester Gent, Archipel vzw, Design Museum Gent, STAM Gent, sogent, en de Gentse ontwerpafdelingen van KU Leuven, UGent en KASK/HOGENT. Wij zijn ervan overtuigd dat Gent bij uitstek een stad is waar over architectuur nagedacht kán en móet worden. Acht Gentse organisaties die de krachten bundelen in een platform, een soort inhoudelijke programma-raad. Samen beramen we acties om architectuur in Gent de plaats te geven die het verdient. Elk van de partners heeft natuurlijk een eigen werking. Die is specifiek gericht op onderwijs, onderzoek, visievorming, publiekswerking, of kwaliteitsbegeleiding. Maar er is een gedeelde blik op architectuur in Gent én er is een gedeelde ambitie. Bijvoorbeeld in het bereiken van een groter publiek, in het succesvol agenderen van belangrijke architecturale thema's en uitdagingen, in het engageren van de sector en het uitwisselen van expertise, in het scheppen van een sterker architectuurklimaat en in het verhogen van lokale en internationale uitstraling.

ARCHITECTUUR IN DE BREEDTE x DIEPTE x HOOGTE

Als we het hebben over Gentse architectuur, willen we daarin zowel de gebouwde als de ongebouwde omgeving betrekken. Willen we zowel ingaan op de grote schaal (complexe stedenbouwkundige vraagstukken), als focussen op het detail (objecten in openbaar domein, materialen, ingrepen op micro-niveau...). We denken zowel over de signatuur van de ontwerper als over architectuur die ontstaat vanuit het gebruik en vanuit stad maken met een hele gemeenschap. Zowel publiek als privaat. Zowel verhard als onverhard.

Het Architectuurplatform Gent zal acties programmeren met de bedoeling kritisch te rapporteren over de Gentse architectuurproductie, plezier en talent op te zoeken in het ontwerpen en maken, ideeën aan te reiken uit liefde voor de stad, en bouwheren, ontwerpers, beleidsmakers en Gentenaars aan te sporen om de lat hoog te leggen.

Het Architectuurplatform Gent kiest thema's voor de toekomst, houdt het verleden levend en bevraagt het heden. We halen ook organisaties aan boord die momenteel niet worden gehoord over architectuur. We zoeken samenwerking met het bredere professioneel, cultureel en maatschappelijk veld. Zo creëren we een stedelijk klankbord en verbreden we de scope. Er mag ook een kiezel in de schoen zijn. Een kritische reflectiegroep die acties tegen het licht houdt en de platformwerking scherp houdt.

DE INITIATIEFNEMERS

STADSBOUWMUSEUM STAM
GENT

- **De Stadsbouwmeester Gent** houdt een wakend oog op de ruimtelijke kwaliteit en het architectuurbeleid in Gent. Met zijn team adviseert hij het stadsbestuur bij beeldbepalende bouw- en ruimteprojecten en zet in op ontwerpkracht en samenwerking om mee te bouwen aan een leefbare, kwalitatieve en coherente stad.

 ARCHIPEL

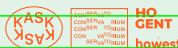
- **Archipel**, als Gentse architectuurvereniging, informeert en debatteert over de ruimtelijke impact van architectuur met het oog op het bekomen van een kwalitatieve leefomgeving en om architectuurcultuur te stimuleren.

 Design
Museum
Gent

- **Design Museum Gent** wijst op de grote impact van vormgeving op de kwaliteit van ieders dagelijks leven. De historische en hedendaagse museumcollecties tonen hoe design onze identiteit weerspiegelt en onze toekomst verkent. Als gastvrije ontmoetingsplaats stimuleert het museum reflectie en debat voor al wie met design bezig is.

STAM

- Het **STAM** verkent als museum wat Gent tot Gent maakt, en de stad tot stad. Het verbindt mensen van vandaag met de geschiedenis en kijkt naar de toekomst van de stad.

 KASK
KSV HOGENT
howest

- De opleidingen **Landschaps- en tuinarchitectuur en Landschapsontwikkeling van Hogeschool Gent, KASK & Conservatorium School of Arts HOGENT & Howest** focussen op het ontwerpen van groene ruimten, met landschap en levende materialen als leidraad.

 KU LEUVEN
FACULTEIT ARCHITECTUUR

- De **Faculteit Architectuur KU Leuven, Campus Sint Lucas Gent** zet onderzoek en onderwijs in het teken van ieders individuele ontdekking waar architectuur, interieurarchitectuur en stedenbouw & ruimtelijke planning morgen voor zullen staan: het vermogen van de ontwerper als praktijk, als vraagstuk, als betekenis...

sogent

- De **Vakgroep Architectuur en Stedenbouw van de Universiteit Gent** is ingebed in de Faculteit Ingenieurswetenschappen en Architectuur. Het is een kennis- en onderwijsinstelling die een brede opleiding tot ingenieur-architect aanbiedt. De vakgroep bestaat uit praktijk-assistenten, gastprofessoren, professoren en onderzoekers, die naast hun onderwijsopdracht ook actief zijn als architect, opiniemaker, auteur, expert of curator.
- **Stadsontwikkelingsbedrijf sogent** geeft Gent vorm. Letterlijk dan: sogent maakt ruimte voor wonen, ondernemen en groen. Daarnaast beheert sogent een groot aantal percelen en gebouwen, die een tweede leven krijgen. We construeren, boetseren, creëren en modelleren om van onze stad een stad te maken waar het goed is om te wonen, te leven, te verblijven en te werken. We bedenken, beramen en plannen om onze biotoop uit te bouwen tot een warme, creatieve en duurzame stad.

#02

HET
ARCHITECTUUR-
PLATFORM
GENT
UIT
DE STARTBLOKKEN

EEN ARCHITECTUURPRIJS

Het eerste wapenfeit van het Architectuurplatform Gent was het organiseren van de eerste 'Architectuurprijs Gent' in 2021. Deze prijs wordt om de drie jaar georganiseerd en heeft de ambitie om een sterker architectuurklimaat uit te bouwen en de lokale en internationale uitstraling van Gent als architectuurstad te verhogen. De prijs moet het debat over de bebouwde en niet-bebouwde stedelijke omgeving aanwakkeren, architectuur als opgave stimuleren en een referentieplatform genereren. De Architectuurprijs moet de stad Gent breder positioneren en de betrokkenheid en trots van de bewoners bij de inrichting en de architectonische kwaliteit van de stad verhogen. Het toont relevante architectuur in een stedelijke context aan een breed publiek. Het laat ons ook toe om een tussentijdse balans op te maken, om te reflecteren over de stedelijke kwaliteit, over het resultaat van het engagement van burgers, bouwheren en ontwerpers, maar ook over het resultaat van het beleid en de gehanteerde aanpak van stadsontwikkeling.

EEN WEBPLATFORM

Een tweede wapenfeit was het lanceren van het webplatform architectuur.gent. Aangezien het Architectuurplatform Gent een samenwerkingsverband is tussen bestaande instellingen, is het geen nieuwe organisatie. Als dakloos initiatief zonder vaste stek, atelier of vormelijke identiteit, zwerven we door de stad. Een webplatform wordt onze verbindingslijn. Hier verzamelen we de inzendingen voor de architectuurprijs en gebruiken het als communicatietool voor de partners om gerelateerde evenementen te delen. Het werpt zich eveneens op als kritisch platform om het over architectuurcultuur in Gent te hebben, via gedeelde artikels of opiniestukken.

WERKJAAR 2022 ENGAGEMENT

De inhoudelijke debatten omtrent de eerste ‘Architectuurprijs Gent’ vroegen om een vervolg. De oogst 2021, met 126 projecten, was verrassend rijk, gaande van kleine woningen tot stadsparken. De programmaraad van het Architectuurplatform Gent* selecteerde hieruit een shortlist van twintig genomineerden, die vervolgens aan een vakjury en een publieksjury werden voorgelegd. Geen makkelijke keuze, aangezien de inzendingen zowel naar kwaliteit als kwantiteit de verwachtingen ruimschoots overtroffen.

“Het toont een rijkdom aan verhalen over architectuur in Gent. De lijst van twintig genomineerde projecten biedt hieruit een mooie staalkaart: een mix van jong geweld en gevestigde waardes, woningen en publieke gebouwen, interieurinrichtingen en interventies in het openbare domein, tijdelijke invullingen en de herbestemming van plekken met een belangrijke erfgoed-waarde.”

Maarten Van Den Driessche (UGent), quote uit het verslag van de programmaraad voor de selectie van de shortlist van twintig genomineerden uit de longlist

“De twintig genomineerde projecten tonen ontwerpuitdagingen die de laatste drie jaar op tafel lagen in Gent: herbestemmingen en hergebruik; aandacht voor publieke ruimte, groen en fietsers; ruimte voor ontmoeting in grote publieke gebouwen en kleine buurt-huizen. De selectie toont ook heel diverse woonvormen: van slimme stadswoningen tot kwalitatieve schakelingen in meer dense

* De programmaraad bestond uit zeven partners, met uitzondering van sogent, gezien zij betrokken waren bij de inzendingen voor de Architectuurprijs Gent

woonprojecten. Bovendien valt het op dat heel wat projecten getekend werden door Gentse architecten, zowel gekende namen als aanstormend talent. De stad kent een bijzonder boeiende architectuurscène.”

Peter Vanden Abeele (Stadsbouwmeester Gent) over de selectie van de shortlist

Deze selectie ging niet over één nacht ijs. De vele boeiende, diepgaande gesprekken tussen de diverse partners van het Architectuurplatform Gent mondden uit in een bewuste keuze om via de twintig genomineerden na te denken over de stad Gent. Prangende thema's, belangrijke agendapunten, iconische stadsprojecten, maatschappelijke opgaven, beleidsbetrokken opportuniteiten kleurden de debatten. Archipel besliste om hieruit inspiratie te putten en deze discussies in het brede publiek te voeren door deze thema's – samen met de partners van het Architectuurplatform – te verwerken in het jaarprogramma van werkjaar 2022. Doorheen de vele gesprekken kwamen steeds kwaliteit, positiviteit en engagement bovendrijven. Een sterk, gemeenschappelijk engagement om van de stad een betere en leefbare plek te maken. ENGAGEMENT werd de leidraad voor werkjaar 2022.

Aan een achttal thema's werden lezingavonden gekoppeld. Er werd hoofdzakelijk geput uit de totale oogst aan projecten met hun relevante of net afwezige maatschappelijke thema's om enerzijds kansen, maar ook lacunes bespreekbaar te maken. Vervolgens werden er ook initiatieven van buitenaf aangetrokken om het debat verder te voeden en open te trekken. Dit culmineerde in een breed programma, verankerd in de Gentse architecturale actualiteit: ENGAGEMENT IN GENT

01 — ENGAGEMENT

“Cities have the capability of providing something for everybody, only because, and only when, they are created by everybody.”

Waar deze visie van activiste Jane Jacobs al decennialang inspireert, blijft de vraag; hoe kunnen burgers vormgeven aan engagement om hun leefomgeving vorm te geven?

Om het thema ENGAGEMENT in de verf te zetten werd de openingslezing van het werkjaar gegeven door Endeavour, een werkerscoöperatie die via sociaal-ruimtelijk onderzoek en innovatie, procesontwerp en begeleiding, consultancy en activisme dit engagement sterk ondersteunt.

Onder het motto “For everybody, by everyone” stelt Endeavour als missie dat iedereen het recht heeft om deel te nemen aan het verbeelden en co-creëren van zijn of haar omgeving. Via onderzoek verbinden zij burgers, lokale overheden en ontwerpers bij het toekomstbestendig maken van onze omgeving. Het bureau werkt via coöperatie. Na een inlooperperiode worden werkers coöperanten, mede-eigelaars of zelfs bestuurders. Bouwend op internationale coöperatieve principes geven ze samen vorm aan een geëngageerde en eerlijke visie en praktijk.

02 — CIRCULARITEIT

Grote en duurzame ambities zijn een noodzaak om aan de vele maatschappelijke problemen tegemoet te komen. Wij staan vandaag voor een aantal belangrijke vraagstukken omtrent duurzaamheid en circulariteit, die relevant zijn voor iedereen die actief is in de bouw-, architectuur- en designsector. Dit thema ontwaarden we echter als 'blinde vlek' binnen de inzendingen – ondervertegenwoordigd in de longlist – en verdient aandacht.

Eén van de voornaamste uitdagingen is de dringende noodzaak om te reageren op de toenemende dreiging van klimaatverandering. De bouwsector is verantwoordelijk voor een aanzienlijk deel van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen en speelt een grote rol in het verminderen van haar ecologische voetafdruk. Daarnaast wordt de sector geconfronteerd met de groeiende schaarste aan natuurlijke hulpbronnen, zoals hout, water en land, essentieel voor bouwactiviteiten. Deze schaarste dwingt de sector om alternatieve materialen en bouwmethoden te onderzoeken.

Het Design Museum Gent sluit voor enkele jaren de deuren. Een grondige verbouwing met grote en duurzame ambities die een echte brug tussen de stad, de bezoekers en de designwereld zal vormen. Circulariteit is werkelijk het sleutelwoord. Wij bezochten de laatste tentoonstelling over de inzet van deze verbouwing onder begeleiding van BC Materials, ATAMA en Onbetaalbaar.

Over de circulaire steen, de Gent Waste Brick, geproduceerd met gerecupereerde bouwmaterialen uit Gent – waarvan er 82.000 lokaal werden geproduceerd – en over andere circulaire strategieën, refereren we naar pp. 38-40, een bijdrage geschreven door Design Museum Gent.

i.s.m. Intercommunale Leiedal
(externe vaste partner)

03 — STEDELIJKE MAAKINDUSTRIE

De maakindustrie vormt een toegevoegde waarde aan een stad. Hoe kunnen we ruimte creëren voor maakindustrie in een stedelijke context waarin vaak alle mechanismen op het ontwikkelen van woningen gericht lijken? Er is nood aan een groter verhaal over de productieve stad, met gedeelde ruimten, dat verder gaat dan alleen het vastgoedverhaal. Hoewel de woningbehoefte terecht is, moeten we waken voor een monocultuur.

ATAMA deelde hun ervaringen in diverse stedelijke maakindustrieprojecten zowel in Gent als in Kortrijk. In Gent werden o.a. twee inzendingen van de Architectuurprijs onder de loep genomen, namelijk het Bedrijfsgebouw Van Hoorebeke Timber (216-2018) en het bedrijfsgebouw Ryhove (2013-2019). Voorts was er in Kortrijk de oude brandweerkazerne, die tot deelfabriek herontwikkeld werd, een ontmoetingsplek waar burger-, buurt- en stads-initiatieven elkaar vinden. De deelfabriek wil 'delen' promoten als alternatief voor bezitten en hierbij empowerment stimuleren, waarbij de verschillende initiatiefnemers elkaar kunnen vinden en versterken.

i.s.m. de Vakgroep Architectuur en Stedenbouw van de Universiteit Gent en de Faculteit Architectuur KU Leuven, Campus Sint-Lucas Gent

04 — WONINGEN: HUMUSLAAG PRIVATE SECTOR

Ongeveer de helft van de inzendingen voor de Architectuurprijs bestond uit kleinere woonprojecten, inrichtingen en verbouwingen van jong aanstormend talent. We hebben slechts drie van de kleinere projecten uit deze 'humuslaag' in de eindselectie opgenomen, wegens het nastreven van een boeiende staalkaart aan diverse type projecten. Deze vele kleinschalige woonprojecten lieten een verrassend boeiende architectuurscène zien, een rijkdom aan kleine woonverhalen in Gent. Heel wat jonge, talentvolle architectenbureaus brachten een sterk geëngageerde visie voor een stukje Gent op mini-schaal. Als voorbeelden van goed ontwerp en interactie met de stad toonden we negen sprankelende projecten.

1. Caroline Lambrechts en Machteld D'Hollander
Huis Patijn (2014-2018)
2. Atelier Frédéric Louis
Appartement Boudewijn (2015-2018)
3. Marge architecten
Weifelwand (2017-2018)
4. atelier avondzon i.s.m. macadam.atelier
Project Korenbloem (2018-2020)
5. macadam atelier
Weidestraat (2018-2020)
6. Atelier rofu
Inschuifhuis (2020-2021)
7. NWLND Rogiers Vandeputte
Patiohouse (2014-2019)
8. LDSRa i.s.m. Olivier Goethals
Huis Valine (2017-2021)
9. Studio MOTO
Huis Arion & Marie (2017-2019)

De inleiding van deze lezingenavond door KU Leuven kan je lezen op p. 36-37.

i.s.m. STAM, sogent en
Team Stadsbouwmeester

05 — HET WOONVRAAGSTUK

Steden blijven een trekpleister om te komen wonen. Verschillende doelgroepen zoeken naar een beschikbare en geschikte woonplek. De vraag is groot. Hoe kan aan deze vraag in Gent worden tegemoetgekomen? Gent groeit en dat veroorzaakt groei pijnen die zich op de woonmarkt sterk laten voelen. Het resulteert vandaag in een wooncrisis met niet één, maar met verschillende uitdagingen. Bijgevolg is er niet zo iets als slechts één kant-en-klare oplossing. Hoe zet men in op de grote woongebouwen, de woonopgaves en de ontwerp oplossingen? Hoe houdt men de betaalbaarheid in het oog?

Vier verschillende woonprojecten uit de inzendingen voor de Architectuurprijs werden ingezet als denkpiste voor de toekomst: als een dialoog over grote woongebouwen, woonopgaves en ontwerp oplossingen.

1. DBLV architecten
Nekkersput (2014-2020)
2. 360 architecten
Woontoren Stapelplein (2014-2021)
3. BLAF architecten
De Nieuwe Dokken – DEK (2018-2021)
4. De Smet Vermeulen architecten
Tondelier Krono Sporthalgebouw (2015-2020)

Een reflectie over het thema van deze debatavond door sogent kan je lezen op pp. 29-31, evenals een tekst geschreven door het STAM op pp. 41-42.

i.s.m. de opleidingen Landschaps- en tuinarchitectuur en Landschapsontwikkeling van Hogeschool Gent, KASK & Conservatorium School of Arts HOGENT & Howest

06 — NOOD AAN KWALITATIEVE OPEN RUIMTE

Meer dan ooit blijkt de nood aan kwalitatieve open ruimte in een stad. De bevolking neemt toe. De nood aan ademruimte eveneens. Een nieuw evenwicht tussen architectuur en 'landschap' is een noodzaak. Binnen de stad is de open ruimte een vitaal onderdeel van het stedelijke systeem of metabolisme, denken we maar aan het temperen van het hitte-eilandeffect, de buffer tegen lawaai, de biotoop voor fauna en flora, de mogelijkheden tot ontspanning, tot ontmoeting, tot voedselproductie, tot bufferen van regenwater

...

Zowel LAMA Landscape Architects als DELVA Landscape Architecture & Urbanism illustreerden de noodzaak aan stad-landschappen aan de hand van hun werk. Zij geven vorm aan de grote transitieopgaven vanuit een activisme en liefde voor het landschap en publiek domein.

Een bijdrage over de architectuur van stad-landschappen en de nood aan open ruimte werd geschreven door KASK/ HOGENT, en vind je terug op pp. 32-35.

i.s.m. Team Stadsbouwmeester

07 — SAMEN STAD MAKEN

Hoe krijgen de talentvolle, jongere bureaus de kans om publieke opdrachten uit te voeren? De Gentse stadsbouwmeester werkte een procedure uit om beloftevolle architecten met een lokale Gentse binding aan een publieke ontwerpopdracht te helpen: de aanstellingsleidraad. Het gaat hierbij om kleinere ontwerpogaves, waarin gezocht wordt naar een innoverende ontwerphouding, zoals een ontwerp voor sites, gebouwen, interieurs; straten, pleinen en parken; of stedenbouwkundig ontwerpend onderzoek.

Zes projecten zijn op deze wijze in Gent tot stand gekomen en zullen het stadsbeeld van Gent wijzigen.

1. OFFICEU architects for urbanity + Atelier Arne Deruyter
Sint-Antonius Abtkerk in Meulestede
2. studio lauka
Buurthuis wijk Watersportbaan
3. doorzon interieur architecten
Buurthuis Ekkergem
4. AE architecten
Robuuste woningen daklozen
5. FELT architectuur & design
Wedstrijdtoren watersportbaan
6. Atelier Janda Vanderghote
Buurtcentrum Malem

Wie meer wenst te weten te komen over de aanstellingsleidraad, kan de tekst van Team Stadsbouwmeester lezen op pp. 25-28.

08 — KUNST EN ARCHITECTUUR

Gent kent verrassend veel bottom-up initiatieven in de tijdelijke en in de creatieve sector. TimeLab, Broei, de Kunsthal om maar een paar op te noemen. Heel wat bottom-up initiatieven kleuren Gent bijzonder sociaal geëngageerd. De grens tussen architectuur en kunst is vaak dun. Hoe kunnen deze (kleinschalige) initiatieven de kwaliteit in het beleven en ervaren van de stad verhogen?

Ciel Grommen, tevens jurylid van de eerste architectuurprijs Gent, werkt op de grens tussen kunst en architectuur, vaak in samenwerking met anderen. Een regelmatige partner in crime is Maximiliaan Royakkers. Hun werk als duo be vraagt bestaande sociale, politieke en ecologische dynamieken op de drempel van artistiek onderzoek, onderwijs en ruimtelijk ontwerp. Zij nemen vaak complexe sociale contexten en verstoorte landschappen als uitgangspunt. Als ruimtelijk ontwerpers willen ze nieuwe verhalen verweven in bestaande contexten. Door uitgebreid veldwerk, ruimtelijke interventies en symbolische activiteiten, testen ze alternatieve manieren van in-de-ruimte-zijn.

#03

REFLECTIES VAN DE PARTNERS VAN HET ARCHITECTUUR- PLATFORM GENT

Naar aanleiding van de diverse samenwerkingen binnen het Architectuurplatform Gent schreef elke partner een tekst gerelateerd aan de samenwerking binnen het werkjaar of een bijdrage over zijn/haar rol binnen het Architectuurplatform Gent.

ARCHITECTUURPRIJS GENT

Gent wil zichzelf graag ten volle architectuurstad noemen, maar is dit op dit moment slechts *in nuce*.

De Architectuurprijs toonde alvast het potentieel onder architecten. Er is een bloeiende, zeer diverse en rijke architectuurscène. Onder de architectenbureaus zijn er gevestigde waarden, jonge wolven, tegenstemmen die de consensus uitdagen. Het blijft een uitdaging om het potentieel van Gent als architectuurstad verder aan te zwengelen. Hierbij is een bijzondere rol weggelegd voor de verschillende onderwijsinstellingen die Gent rijk is. Deze kunnen minstens op drie fronten een bijdrage leveren.

De historische stad Gent is vooreerst gelaagd en dus niet eenduidig te lezen. De stad kent talloze wijken met een eigen karakter en specifieke uitdagingen. Er is de kuip en de voorstad. Het centrum en de rand. De dicht bebouwde ruimte, maar ook de open ruimte die adem biedt. Er zijn artificiële landschappen, de drassige meersen en gedempte kanalen die in deze tijden een fundamenteel andere rol te vervullen hebben. De stad is gegroeid in een accumulatie van beslissingen, die voor een goed begrip, minutieus, laag per laag moeten worden blootgelegd. Voor deze opleidingen liggen in de plooien van de stad bijzondere gebouwen en bouwensembles verborgen: de exploten van oude en nieuwe helden, talloze mooie maar ook moeilijke verhalen - klaar om opnieuw ontdekt te worden.

De stad is ook een canvas waarop nieuwe ideeën kunnen en moeten worden geschilderd. De uitdagingen zijn talrijk. Hoe realiseren we de noodzakelijke energietransitie en reageren we op de klimaatuitdagingen? Monumenten zijn niet altijd aangepast aan de nieuwe eisen en verwachtingen, maar veranderingen roepen altijd ook weerstand op. Hoe vinden we de balans tussen gebruikswaarde en erfgoedwaarde? Hoe vermijden we de stadsvlucht? Er is veel druk op de beschikbare ruimte. Demografische ontwikkelingen noodzaken doortastende interventies. Het is lastig

en gevaarlijk om stadsontwikkeling enkel aan de markt, de massaevenementen en het toerisme over te laten. De noden in het onderwijs, het verloop in de zorgvoorzieningen, de stijgende prijzen voor studentenhuisvesting en het tekort aan betaalbare woningen tonen de nood aan andere woonmodellen. Hoe gaan we om met armoede en precariteit? Met ouderen en jongeren? Welke plaats maken we voor kunstenaars? Voor starters? Voor falen? Hoe dragen we zorg en organiseren we solidariteit? Het lijkt in dit licht van groot belang om ruimte te laten voor meningsverschillen, voor contestatie en protest. Het recht op de stad.

Opleidingen zijn vooral ook een vrijplaats, waarbij in het licht van oefeningen bepaalde 'realiteiten' en maatschappelijke 'wetmatigheden' voor een moment worden opgeschort; waar deze buiten spel kunnen worden gezet. De stad fungeert in dit geval als laboratorium: een omgeving waar andere opvattingen over wonen, de publieke ruimte, solidariteit, energie en klimaat, de open ruimte worden uitgetest. De onderwijsruimte is dan als een moratorium: een plek waar deze alternatieve opvattingen ter discussie worden gesteld. Het lijkt in dit licht bijzonder interessant om alles wat binnen de opleidingen gebeurt zichtbaar en bespreekbaar te maken. Niet alleen de studenten dienen immers iets uit de opleiding te leren. Het type reflecties en de leerprocessen die in onderwijsinstellingen de orde van de dag uitmaken kunnen voor een ieder heilzaam zijn.

Maarten Van Den Driessche
Vakgroep architectuur en stedenbouw van de Universiteit Gent

GENT ZKT ONTWERPER

Humuslaag van beloftevolle ontwerpers voor publieke bouwprojecten – ontwerpleidraad

Ruimtelijke kwaliteit komt niet uit de lucht vallen. Ze is het resultaat van langlopende processen. De opdracht van een stadsbouwmeester beperkt zich daarom niet tot het begeleiden en adviseren van plannen en projecten op zich, maar gaat expliciet ook over het beter maken van de manier waarop die ontstaan. Dat klinkt misschien theoretisch, maar gaat in de praktijk over heel concrete dingen: niet zelden worden afgeklopte beslissingen ergens onderweg weer in vraag gesteld, met halfslachtige oplossingen tot gevolg. En wat zijn de formele 'points of no return' dan binnen elk project? Van een gans andere orde, maar niet minder belangrijk: 'wie wanneer te betrekken in een project' kan een zeer grote invloed hebben op hoe een plan er uiteindelijk uit ziet. En nog zo eentje is de keuze van de juiste ontwerper voor het juiste project. Die moet iedere keer goed zitten. En voor dat laatste vraagstuk kreeg de stadsbouwmeester een heel specifieke opdracht van het Gentse stadsbestuur.

Tussen 2018 en 2020 werkte het Team Stadsbouwmeester een leidraad uit, getiteld 'Samen Stad Ontwerpen' waarin de werkwijze van de Stad geëvalueerd werd, en ook de verschillende mogelijke aanbestedingsprocedures (dat zijn de wettelijk vastgelegde mogelijkheden om als overheid een opdracht toe te wijzen) kritisch tegen het licht gehouden werden. Het resultaat is een lijvig onderzoeksrapport, dat een nieuwe aanpak vooropstelt. Sinds de goedkeuring wordt werk gemaakt van de uitrol van die aanpak. En dat blijkt in de praktijk veeleer een marathon dan een sprint! Zonder hier de volledige aanpak uit de doeken te doen, willen we wel toelichten hoe een aantal keuzes voor de Stad op scherp gesteld werden. Die vatten we hier samen in vijf krachtlijnen.

We zijn een pak selectiever in het vragen van een ontwerpvoorstel in offertefase. Je hebt immers niet per se een uitgewerkt ontwerp nodig om de juiste ontwerper te

kiezen. Dat doen we enkel nog voor de echt beeldbepalende projecten. Daarmee vermijden we dat ontwerpwerk in de vuilbak belandt. Bovendien, door selectiever te zijn, kunnen we die ontwerpvoorstellen, wanneer we ze toch nog vragen, correcter vergoeden. Voor alle andere projecten beperken we de inspanning: een beknopte reflectie over de vraagstelling moet volstaan om in te schatten hoe een ontwerper de opdracht zal aanvliegen. Door minder inhoudelijke inspanning te vragen in een offerte (en expliciet niet te belonen wie meer doet dan gevraagd) houden we de (tijds)investering (en dus het financieel risico) bij openbare aanbestedingen zo klein mogelijk voor de ontwerp bureaus. Dat doen we bewust zonder te vergoeden: Wanneer we offertes vergoeden, creëert dat bij opdrachtgevers verwachtingen over wat er zal aangeleverd worden (zijnde: liefst toch een soort van schetsontwerp). Maar dat werkt averechts: als we van kandidaat-opdrachthouders vragen om voor een aalmoes een ontwerp te maken, dan dwingen we hen in de praktijk meestal tot het nemen van een veel groter risico. Dan zijn ook de ontwerpers beter af met een beknopte nota. Als één pagina volstaat, dan houden we het daar ook bij! Let wel: dat is geen zwart-wit verhaal, en dus monitoren we wat werkt en wat niet, bijvoorbeeld door opdrachtgevende diensten en deelnemende ontwerpers nadien te bevragen.

Voor niet-beeldbepalende projecten maken we nog een verdere efficiëntie-slag, door te werken met poules. De poules zijn raamovereenkomsten, telkens met meerdere ontwerpers, aangesteld voor een periode van vier jaar. Men kandideert dus eenmaal, om vervolgens meerdere jaren in opdracht van de Stad te werken. Elke poule heeft een beurtroolsysteem, en bij elke een nieuwe opdracht, mogen er volgens dat roulement drie ontwerpers een (beknopte!) offerte opmaken. Daarmee wordt de procedure om een ontwerper aan te stellen herleid van een aantal maanden tot een aantal weken. Ook voor de projectleiders aan opdrachtgeverszijde levert dat een groot voordeel op. Ondertussen zijn er poules voor infrastructuur-kunstwerken, voor stedenbouwkundige opdrachten en voor woonopgaves. De poule stadsgebouwen is in opmaak. Erna volgt nog een poule erfgoed, en mogelijks ook nog eentje voor landschap en openbaar domein.

We zetten in op de kwaliteit van communicatie. Ontwerpers en hun opdrachtgevers begrijpen elkaar. Beiden spreken de taal van architectuur en bouwen. Maar in hun eerste communicatie, binnen de aanbestedingsprocedure, loopt het vaak mank. Die verloopt louter schriftelijk, en beide partijen worden gedwongen om een taal te gebruiken die geen van beide echt goed begrijpt: juridisch jargon. En net op dat moment (en in die taal) worden wel alle bepalingen vastgelegd voor de verdere samenwerking. Bestekken moeten zich – gelukkig maar – ondubbelzinnig schikken binnen de wetgeving overheidsopdrachten. Maar dat komt de leesbaarheid voor zowel ontwerper als opdrachtgever niet ten goede. Het is alsof we aan juristen zouden vragen om bouwtechnische detailtekeningen te begrijpen. En dus is die leesbaarheid van het bestek, en bij uitbreiding de kwaliteit van projectdefinities, een zeer belangrijk aandachtspunt. Maar daar houdt het niet op. Ook voor de aankondigingen van opdrachten zetten we in op communicatie. Alle opdrachten van de Stad worden gecommuniceerd via de nieuwsbrief en/of sociale mediakanalen van de Stadsbouwmeester. Waardoor ook ontwerpers die niet wekelijks het e-tendering platform raadplegen op de hoogte blijven van nieuwe projecten.

We voeren discussies over ereloon, maar we houden die buiten de aanbestedingsprocedures. Je zal een overheid niet snel betrappen op een te hoog ereloon. Maar goed ook, publieke middelen moeten zorgzaam besteed worden. Maar in de praktijk dreigt de slinger door te slaan in de andere richting. Erelonen zijn vaak laag, soms echt te laag, en daartegenover staat wel een enorme takenlijst. Daar een koerswijziging in krijgen is helaas een werk van lange adem, die in de ene sector al makkelijker is dan de andere. Bijvoorbeeld als Vlaamse subsidies de budgettaire krijtlijnen bepalen, dan kunnen we daar als Stad niet veel aan doen. Maar wat we ondertussen wel al systematisch doen, is om van ontwerpers niet langer te vragen dat ze daar nog onderduiken. Prijs is (op enkele specifieke uitzonderingen na) geen criterium meer bij ontwerp opdrachten. Dat maakt de vraag voor een offerte een stukje makkelijker: welke kwaliteit kunnen jullie als ontwerper aanbieden voor deze prijs? Wat we wel vragen tijdens de aanbesteding, is hoe de ontwer-

per aan budgetbewaking zal doen. Dat is vaak immers veel belangrijker voor de finale projectkost, dan het feit dat er iemand bereid is om een opdracht uit te voeren voor een (iets) lager ereloon.

Tenslotte: we geven kansen aan jonge bureaus. Om het met een boutade te stellen: men moet geen tien scholen vernooien om een elfde te mogen bouwen. Architectuurproductie, in tegenstelling tot architectuurreproductie, vraagt expliciet vernieuwing! Dat doen we al langer: sinds 2019 werkt de Stad voor projecten onder de publicatiedrempel (dat zijn projecten van minder dan 140.000 euro) met de lijst beloftevolle ontwerpers. Die werd samengesteld na een oproep, waarbij aanstormend ontwerptalent zich kandidaat kon stellen voor deze kleinere opdrachten. In totaal werden er zo achttien projecten toegewezen, en kregen er dus evenveel bureaus de kans om hun eerste ervaring op te doen met het werken in publieke opdracht. Die aanpak kantelen we nu in binnen de poules, waardoor deze bureaus ook voor net iets grotere opdrachten in aanmerking komen. In de poule woonopgaves werd een apart perceel voorzien voor kandidaten zonder ervaring in sociale woonprojecten. In de poule stedenbouw werd een onderscheid gemaakt tussen de kleinere/eenvoudige opdrachten en de grotere/complexere opdrachten. Een soortgelijke opdeling zullen we ook hanteren voor de poule stadsgebouwen. We zoeken ontwerpers die ervaring hebben met overheidsopdrachten (dat stelt de aanbestedende diensten gerust), maar vragen niet dat men als bureau referenties kan voorleggen in publieke opdracht. Een belangrijk onderscheid, want plots komt een grote groep ontwerpers in aanmerking: architecten die na enkele jaren ervaring als projectleider in een groter bureau, beslissen om hun eigen praktijk op te starten – en zo er zijn in Gent bijzonder veel!

Matthias Blondia
voor Team Stadsbouwmeester

DE ROL VAN STADSONTWIKKELINGSBEDRIJF SOGENT

Reflectie over het woonvraagstuk voor grote woongebouwen

De woonmarkt in Gent staat voor een complexe uitdaging. De bevolking blijft groeien, de beschikbare ruimte wordt schaarser en leven wordt alsmaar duurder. Binnen deze context heeft sogent, het Gentse stadsontwikkelingsbedrijf, een ambitieuze missie om Gent uit te bouwen tot een inclusieve, duurzame en aantrekkelijke stad, waar betaalbaar wonen een belangrijke plek krijgt. Sogent heeft hiervoor een strategie uitgezet die zich onderscheidt door een omschakeling van budgetkoop- naar budgethuurwoningen. Deze aanpak getuigt van een vooruitstrevende mentaliteit om de problemen rond het woonvraagstuk aan te pakken.

Gent telt 50% huurders, wat aanzienlijk hoger is dan het gemiddelde in de rest van Vlaanderen. Daarbij staat Gent erom bekend een dure stad te zijn om in te wonen. Betaalbaarheid en voldoende woonruimte zijn dan ook prominente kwesties. Sogent streeft in haar projecten naar een evenwichtige combinatie van koopwoningen, sociale huurwoningen en budgethuurwoningen. Deze diversiteit aan woningtypes is van vitaal belang voor het succes van het project, zowel op sociaal als op financieel vlak. Concreet heeft het stadsontwikkelingsbedrijf als doel om 60% marktconforme woningen, 20% sociale woningen en 20% budgetwoningen te realiseren.

In het verleden lag de nadruk binnen de projecten van sogent vooral op het aanbieden van budgetkoopwoningen, waarbij deze woningen onder de marktwaarde werden verkocht. Die aanpak bleek helaas niet het gewenste effect te hebben, waardoor het belangrijk werd om ook betaalbare huurwoningen aan te bieden. In lijn hiermee werd tien jaar geleden Huuringent opgericht. Dit stedelijke verhuurkantoor fungeert als een betaalbare verhuurder, waarbij particuliere woningen tegen eerlijke prijzen worden verhuurd aan mensen met een bescheiden inkomen. Aanvankelijk richtte

Huuringent zich op particuliere eigenaren, maar ondertussen is deze aanpak ook geïntegreerd in grootschalige projecten. Een opvallend kenmerk van het stadsontwikkelingsmodel in Gent is de sterke nadruk op samenwerking en participatie. De overgang van koop- naar huurwoningen vergt een gezamenlijke inzet van verschillende belanghebbenden, waaronder overheden, projectontwikkelaars, verhuurmaatschappijen, particuliere eigenaren en toekomstige bewoners. Dit vereist een geleidelijke verschuiving in het denken over wonen en eigendom.

Het betrekken van projectontwikkelaars vanaf de start, gekoppeld aan aantrekkelijke zakelijke modellen, blijkt van cruciaal belang voor het succes van deze aanpak. Huuringent (nu Thuispunt Gent) als stedelijk verhuurkantoor speelt hierbij een cruciale rol in het aanbieden van budgethuurwoningen in de toekomstige woonprojecten van sogent. Voorbeelden van deze vernieuwende aanpak zijn duidelijk zichtbaar in projecten zoals het S-gebouw en Kaai 24. Het toekomstige S-gebouw zal een gevarieerd aanbod aan faciliteiten huisvesten, waaronder 63 budgethuurwoningen, een hotel, een collectieve binnentuin en daktuinen voor stadslandbouw. Dit gebouw komt aan het nieuwe Koningin Mathildeplein, ten zuiden van het station Gent Sint-Pieters. De woningen zullen beheerd en verhuurd worden door het stedelijke verhuurkantoor Huuringent. Een soortgelijke benadering wordt gevolgd bij het woonproject KAAI 24 aan de Voorhavenkaai. Hier worden in een stedelijke havenomgeving 72 energiezuinige appartementen gerealiseerd, waarvan 20 sociale woningen en 25 budgethuurwoningen, met een gemeenschappelijk dakkamer, en een binnentuin. Duurzaamheid is eveneens van essentieel belang in de visie van sogent en wordt beschouwd als onlosmakelijk verbonden met stadsontwikkeling. Het streven naar klimaatneutraliteit, circulariteit en biodiversiteit weerspiegelt het gevoel van verantwoordelijkheid jegens de omgeving en het creëren van leefomgevingen die bestand zijn tegen de uitdagingen van de toekomst. Deze aanpak brengt echter ook uitdagingen met zich mee, vooral wat betreft het vinden van het juiste evenwicht tussen duurzaamheid en betaalbaarheid.

Tenslotte zet sogent in op de aantrekkelijke stad. Sogent betreft op systematische wijze getalenteerde binnen- en buitenlandse ontwerpers, die bijdragen aan hoogwaardige architectuur en zich tevens buigen over de realisatie van budgethuurwoningen. Dit benadrukt het belang van een gezonde architectuurcultuur in Gent, waarbij zowel esthetische als functionele kwaliteiten hand in hand gaan in een economisch haalbare en duurzame context.

De benadering van sogent biedt een veelbelovend kader waarin inclusiviteit, duurzaamheid en mooie architectuur samenkomen in een snelgroeiende stad. Hoewel nieuwe en soms onverwachte uitdagingen zich blijven voordoen, suggereert het huidige beleid en de strategische visie dat Gent op de juiste weg is om te dienen als voorbeeld van hoe om te gaan met het woonvraagstuk. Gedurfd pionierswerk, voortdurende inspanning en aanpassing, en slimme ontwerp oplossingen vormen hierbij de nodige ingrediënten om een optimale balans te vinden tussen deze doelstellingen en om effectieve oplossingen te bieden. Zodat Gent een woonstad kan blijven, voor iedereen.

Sylvianne Van Butsele
sogent

n.a.v. het debat over het Woonvraagstuk: Dialoog over grote woongebouwen, woonopgaves en ontwerp oplossingen, p. 18.

Bijdrage opleidingen Landschaps- en Tuinarchitectuur en Landschapsontwikkeling van Hogeschool Gent, KASK& Conservatorium School of Arts HOGENT & Howest

DE ARCHITECTUUR VAN STAD-LANDSCHAPPEN

Nood aan kwalitatieve open ruimte

Steden worden meer en meer geconfronteerd met complexe uitdagingen. De combinatie tussen groeiende verstedelijking en de achteruitgang van ecosystemen maakt ze minder weerbaar tegen of aangepast aan klimaatverandering, resulterend in kwetsbaarheid en uiteenlopende problemen. Intussen weten we dat integrerende en innovatieve natuur-gebaseerde strategieën kunnen helpen om klimaatrisico's te verminderen. Bovendien – en niet in het minst: als we ze slim ontwerpen brengen ze ook andere voordelen met zich mee, zoals een grotere biodiversiteit, stabielere ecosystemen en positieve gevolgen voor de gezondheid en het menselijk welzijn.

Er zijn al heel wat begrippen en concepten die de revu gepasseerd om het complement van de bebouwde ruimte in de stad te vatten. 'Groen' refereert meestal naar het geheel van bomen, grasvelden, parken en tuinen die met groenaanleg en -beheer kunnen worden ontwikkeld. 'Open ruimte' slaat eerder op de niet-bebouwde ruimte – verharde pleinen of speelplaatsen of onverharde ruimten voor stadslandbouw, parken of water. Nu is ook de term groenblauwe infrastructuur ingeburgerd: natuurlijke en halfnatuurlijke elementen en structuren – zoals wadi's, waterlopen, parken of natuurgebieden – als aanvulling of vervanging van de grijze infrastructuur – woningen, bedrijven, wegen, ... – die de steden domineert. Dergelijke verwoede pogingen tot begrip en conceptualisering zijn belangrijk. Ze tonen het belang en leggen belangrijke relaties bloot met verwante expertises. Maar tegelijkertijd illustreren ze een zekere aarzeling. Want als we nog niet goed kunnen duidelijk maken waar het over gaat, hoe kunnen we er effectief ook iets aan doen?

Hoewel het belang van volwaardige en effectieve groenblauwe infrastructuren de laatste decennia steeds duidelijker is geworden, komt de implementatie ervan nog te traag op gang. Er zijn verschillende barrières, zoals het gebrek aan beleids capaciteit, onvoldoende (aan)gepaste wetgeving

of een tekort aan fondsen. Maar de ware hinderpaal zit aan de bron: vooral is er nood aan een gelijkwaardige en evenwichtige aandacht voor alle aspecten die de steden maken tot wat ze zijn: groen, blauw, open ruimte én bebouwing en infrastructuur. Stad-makers moeten overtuigd zijn dat groen-blauwe infrastructuren moeten worden gemaakt, beheerd en gerestaureerd, en dat even kwaliteitsvol als en gelijktijdig met de grijze infrastructuren die onze steden domineren. Complementariteit en een intense wisselwerking tussen beiden moet het uitgangspunt zijn bij het zien, bedenken en ontwerpen van de stad als één samenhangend stadlandschaps-ecosysteem.

Internationaal levert landschapsarchitectuur een belangrijke bijdrage aan de kwalitatieve en duurzame ruimtelijke ontwikkeling van steden. Landschapsarchitecten plannen en ontwerpen stedelijke ruimtes vanuit een diepgaand begrip van stadlandschappen als natuurlijke en culturele ecosystemen, en als een fundamentele interactie van biofysische aspecten en menselijke habitats. Kennis en inzicht in de gevolgen van ingrepen in het bestaande stadlandschap en in de wensen en ambities van de lokale stedelingen spelen een belangrijke rol. Als architecten van het stadlandschap denken ze vanuit deze kennis mee om betere plekken te maken waar mensen en andere soorten kunnen samenleven en floreeren. Ontwerpend onderzoek als creatieve methode brengt verschillende disciplines en belanghebbenden samen om te debatteren over mogelijke toekomstscenario's. Het resulteert in innovatieve benaderingen om de kwaliteit van stedelijke omgevingen te verhogen, de lokale veerkracht te vergroten en een duurzame levensstijl te bevorderen, waardoor zowel de gezondheid als het welzijn van stadsbewoners wordt verbeterd. Aansluitend bij de New European Bauhaus-gedachte levert dit duurzame en inclusieve stadlandschappen op die mooi zijn voor onze ogen, geest en ziel...

De crux is om ecosystemen te respecteren. Omdat ze stadlandschappen kunnen verbeteren. Het vergt diepgaande inzichten in stadsdelen als gemeenschappen van planten, dieren en mensen, in hun intrinsieke functioneren en hun relaties met de ondergrond en de omgeving. Aandacht voor veranderlijkheid, transformaties en onvoorspelbaarheid van bepaalde ontwikkelingen zijn hierbij tegelijkertijd refe-

rentiekader en inspiratiebron. Ontwerpen aan landschappen betekent immers omgaan met levend materiaal en met levende processen die grote verschillen vertonen in ontwikkelingsnelheid en dynamiek.

In de kern van landschapsarchitectuur zit obligate kennis en expertise rond ecologie, beplanting en groen, met aandacht voor natuurlijke processen en dynamieken, standplaatsfactoren en beheer. Op basis hiervan is landschapsarchitectuur vooral onontbeerlijk in het kader van complexe uitdagingen, gaande van klimaatadaptatie en -mitigatie over waterbeheer tot de zoektocht naar hernieuwbare energie en lokale voedselproductie. Het is duidelijk dat voor een dergelijke brede kennisbasis en ontwerpvaardigheden over onvoorspelbare, complexe en gespecialiseerde contexten een op zichzelf staande ruimtelijke ontwerpdiscipline gekoppeld aan onderzoek en wetenschappelijke reflectie nodig is. In het buitenland is dat al langer geen issue meer. In Vlaanderen is landschapsarchitectuur nog steeds enkel een professionele bacheloropleiding. Het blijft voorlopig wachten op een masteropleiding die landschapsarchitecten opleidt die op een gelijkwaardige basis en vanuit een aanvullende expertise kunnen samenwerken met architecten en stedenbouwkundigen om onze stadlandschaps-ecosystemen te plannen en ontwerpen.

De klimaatuitdagingen zetten willens nillens een aantal mechanismen in gang. Op diverse plaatsen in het werkveld, zoals in Kwaliteitskamers, specifieke Open Oproepen van de Vlaams Bouwmeester en uiteenlopende projecten zijn landschapsarchitecten al langer niet meer weg te denken. Er zijn specifieke subsidies voor groenblauwe netwerken of water-land-schappen maar ook strategische projecten, landschapsparken of stadsvernieuwingsprojecten waar expertise rond het ontwerpen met groenblauw, landschap en ecologie essentieel is. Om duurzame en inclusieve stadlandschappen te bedenken zijn immers veel stad-makers nodig. Intensief overleg en samenwerking met diverse disciplines en stakeholders vanuit gelijkwaardigheid en wederzijds respect is essentieel om het brede expertiseveld af te dekken en de steden gezamenlijk als landschappen te ontwerpen.

Het Architectuurplatform Gent biedt zo'n beloftevolle plek voor reflectie, diepgang, opinie en discussie. Onder impuls

van de Stadsbouwmeester wil het zowel de gebouwde als de ongebouwde omgeving, zowel publiek als privaat, zowel verhard als onverhard betrekken. Naast diverse andere partners zijn zowel de academische masteropleidingen Architectuur en Stedenbouwkunde en ruimtelijke planning van UGent en KULeuven als de professionele bacheloropleidingen Landschaps- en tuinarchitectuur en Landschapsontwikkeling van HOGENT als opleidingen betrokken. De programmaraad, de Grote Vergadering en de jury's in het kader van de Architectuurprijs leveren interessant debat op waarbij het vaak zoeken is naar wederzijds begrip van jargon en visie. Regelmatig vergt het ook moeizaam trekken en sleuren om te herinneren dat stad maken meer is dan woningbouw of kantoren, scholen of bedrijfspanden, bruggen of fietspanden. En dat echte stadlandschappen meer nodig hebben dan enkele plekgewijs ingeplante bomen of parken. Ongetwijfeld vergt het ook tijd en herhaling om ervoor te zorgen dat meer inzendingen voor de Architectuurprijs en projecten in Gent expliciet groenblauw en open ruimte adresseren. Of om de ambitie van gezamenlijke ateliers met de studenten uit de diverse opleidingen in de praktijk te realiseren. Om duurzame, natuurgebaseerde groene en inclusieve steden te maken is zo'n voortdurend debat over de architectuur van het volledige stadlandschap cruciaal, vanuit een brede scope en met de nodige kritische reflectie.

Sylvie Van Damme

UAntwerpen en voorheen Landschaps- en tuinarchitectuur en
Landschapsontwikkeling van Hogeschool Gent, KASK & Conservatorium
School of Arts HOGENT & Howest

Bijdrage Faculteit Architectuur
KU Leuven, Campus
Sint-Lucas Gent

WONEN IS WAAR ARCHITECTUUR BEGINT

Humuslaag van beloftevolle ontwerpers voor private bouwprojecten

Soms denken we als architecten te kunnen ontsnappen aan onze rol. Denken we stad te kunnen maken door vooral te geloven in haar publieke ruimte en haar openbare gebouwen. Maar de kern van architectuur zit in het wonen.

Het is de plek waar alles thuiskomt.
Het is de plek waar de dag begint en eindigt.
De plek waar we ons veilig voelen en onze ogen durven sluiten om even alles te vergeten.
Het is de plek waar we elkaar kennen als geen ander.
Waar we samen koffie drinken of de liefde bedrijven.
De afgelopen dag overlopen en bespreken.
De nieuwe dag plannen en voorbereiden.

De Corona pandemie en haar lock-down heeft ons nog eens op het hart gedrukt hoe belangrijk deze plek wel is. Zeker als ze in tijden van crisis ook nog eens de centrale spil moet worden van ons productieve leven. Of dat ze zorgplek moet zijn voor onze noodgedwongen quarantaines.

Het is niet voor niets dat elke architectuuropleiding start met de opdracht van het wonen.
Alleen al omdat de meesten onder ons hier altijd kunnen vertrekken van een eigen ervaring. En gelukkig is dit hier, bij ons, meestal een fijne ervaring. Maar ik wil toch even stilstaan bij zij voor wie dit niet zo is.

Goede architectuur is zeker nog niet voor iedereen een basisrecht. En vele mensen zijn dagelijks aan het vechten voor een 'thuis'. We vieren vandaag dan wel het wonen maar mogen nooit vergeten dat we gezegend zijn dit te kunnen.

Ook dat is onze rol. Kwalitatief wonen bespreekbaar maken voor iedereen.

En het is jammer om vast te stellen dat de ruimtelijke kwaliteit veelal het eerste is dat sneuvelt in een realiteit van bouwkost, normering en regelgeving.

Maar tegelijkertijd is het ook sterk om te zien hoe een generatie jonge wolven weigert zich hier defaitistisch in op te stellen. Ze ploegen de wet- en regelgeving om en schuiven met eenheidsprijzen, bedenken lowtech alternatieven voor hightech eisen en stellen kwalitatieve ruimte weer centraal. Ze doen dat met een energie die nooit gecompenseerd kan worden in hun beperkte erelonen, maar veelal met als enige echte beloning finaal hun realisatie voor even ook zelf te kunnen ervaren.

Maar dat is voor hen klaarblijkelijk genoeg.

Dat alleen al bewijst met hoeveel inzet, motivatie en engagement ze uren wroeten om die laatste hoekoplossing, trap detailtrapdetail of dakrandaansluiting in lijn te krijgen met hun frisse uitgangspunten of concepten.

We moeten het kleine project vieren: het kleine project dat o zo inspirerend is voor de architectuur. De hoeksteen, het fundament voor een bloeiende praktijk.

Carl Bourgeois

Faculteit Architectuur KU Leuven, Campus Sint Lucas Gent

CIRCULARITEIT

Reflectie over circulariteit aan de hand van eigen nieuwe ontwerp voor het Design Museum Gent

Design Museum Gent verhoudt zich tot de veranderende rol van de designer en het groeiende potentieel en belang van de discipline in een wereld met urgente ecologische, economische en maatschappelijke uitdagingen. We hanteren een brede benadering van design als *'agent of change'* (cf. Alice Rawsthorn & Paola Antonelli) en willen zowel in de programmatie, als in de nieuwe infrastructuur van DING (Design in Gent), als vuurtorenfunctie optreden. Inspirerende voorbeelden van circulariteit, duurzaamheid en innovatie kwamen onder andere aan bod in tentoonstellingsprojecten zoals *The Exploded View* (2021 & 2023), *verbinDING* (2021–2022) en *Design Fest Gent* (2022). Met de bouw van de nieuwe museumvleugel DING tonen we tevens de concrete implementatie van circulaire en innovatieve materialen en technieken in de architectuur.

DING, een ontwerp van het tijdelijke architectenteam ATAMA (Gent), Carmody Groarke (Londen) en RE-ST architectenvennootschap (Antwerpen), wordt future-proof. Circulariteit, duurzaamheid en innovatie staan voorop; zo worden zo veel mogelijk duurzame materialen gebruikt, zet het museum in op duurzame processen en heeft het museum, dankzij een subsidie van Vlaanderen Circulair en sogent, namens de stad Gent, een succesvol innovatief traject gelopen om (bouw)afval te verwerken in een circulaire gevelsteen. De Gent Waste Brick for DING is een koolstofarme gevelsteen die op basis van lokaal afvalmateriaal werd ontwikkeld en die wordt geproduceerd door BC Materials. De gevelstenen werden voorjaar 2024 op een industriële site in Gent geproduceerd met behulp van een schoon en eenvoudig productieproces dat makkelijk in een andere stedelijke omgeving kan worden gekopieerd. De productie veroorzaakt amper emissies en geen nevenproducten of afval.

De circulaire gevelsteen zal worden aangebracht rond de CO₂-neutrale houtskeletstructuur van DING. Maar ook recyclingmogelijkheden en vervangbaarheid van de materialen staan op de agenda.

Daarnaast wordt gewerkt aan een fysiek en digitaal skelet: van multifunctionele plafonds, vloeren en muren tot een grid van sensoren en aansluitingen vertakt doorheen het gebouw. Tot slot zorgt een slim gebouwbeheer voor een optimalisatie in energiegebruik door zonwering, verlichting, etc. op een duurzame manier te managen. Hiermee wordt de fundering voor een 'slimme' museuminfrastructuur gelegd. Een infrastructuur die niet 'technologisch' slim is, maar voldoet aan de noden van het museum vandaag, en zich tegelijkertijd wendbaar openstelt voor de opportuniteiten van het museum morgen.

Bij de start van de bouwwerken werd daarenboven ook geen traditionele eerste steen gelegd, maar een steen vermalen. De steen kwam uit het huidige gebouw en werd met een steengruizer verbrijzeld om later te recyclen als terrazzo tegels. Hiermee leggen we de focus op *urban mining* bij de sloopwerken, het recyclen van waardevolle grondstoffen uit stedelijk afval. De vrijgekomen materialen bij de afbraak worden dus zoveel mogelijk opnieuw gebruikt. Zo worden de natuurstenen vloer- en traptetegels uit vleugel 1992 gerecupereerd en vermalen om de vloer in die vleugel aan te vullen met een nieuwe terrazzo vloerbekleding. Verder wordt het hout van de oude trappen hergebruikt als trapneuzen voor de nieuwe trap in DING.

De aandacht voor duurzaamheid, circulariteit en nieuwe biobased materialen wordt ook doorgetrokken naar het interieur van DING. Het museum wil de architectuur en de identiteit van de nieuwe vleugel versterken met interieurontwerpopdrachten die worden uitbesteed aan Belgische ontwerpers, alsook met open calls voor opkomend design-talent. Met deze ontwerpopdrachten willen we nieuwe samenwerkingsverbanden laten ontstaan tussen designers en de (lokale) industrie en als katalysator optreden voor innovatieve circulaire ontwerpen. Enkele van deze circulaire en biobased designtrajecten werden in 2023 gepresenteerd in *The Exploded View Beyond Building*, de nieuwste versie van het circulaire en biobased huis van Biobased Creations,

gebouwd op ware grootte op Kamp C (centrum voor duurzaamheid en innovatie in de bouw). Zo werkt het Gentse collectief Onbetaalbaar bijvoorbeeld, in samenwerking met OpenStructures, aan het ontwerp voor de nieuwe educatieve ruimte in DING, waarin nieuwe circulaire en biogebaseerde materialen zowel educatief als functioneel aan bod komen — bijvoorbeeld een materialenkast en werktafels in een bonte mix van circulaire materialen. Voor de ontwikkeling van een tafelblad in het nieuwe biobased OriBond materiaal werkt Onbetaalbaar samen met de circulaire materiaalproducent Orineo. Het bestaat uit het biogebaseerde bindmiddel OriBond met nevenstromen uit de agro-en voedingsindustrie zoals veenbes en eierschaal.

Vanaf 2026 wordt DING een plek voor onthaal en shop, tijdelijke expo's, workshops en educatie, lezingen en events, art handling, een museumcafé en logistiek. De uitbreiding en de verbouwing gaan immers niet over meer museum, maar over meer dan een museum. En over hoe een designmuseum een voortrekkersrol kan en moet spelen op het vlak van circulariteit, duurzaamheid en innovatie.

Katrien Laporte
Design Museum Gent

n.a.v. het begeleid bezoek aan de expo over Circulariteit - Case nieuwe vleugel DING, vooraleer het museum de deuren sloot voor de verbouwingen, zie p. 15.

“De impact van de lokaal geproduceerde Gent Waste Brick for DING, op basis van Gentse afvalmaterialen, blijft niet beperkt tot zijn massale koolstofbesparing. Vooral de impact op het denken van mensen is belangrijk: het is echt mogelijk om onze industriële processen te herbekijken en samen te evolueren in de richting van een echte transitie van onze bebouwde omgeving. De bal ligt in het kamp van onze gemeenschappen!”

STAM STADSMUSEUM GENT ALS PLEK VOOR DIALOOG

Rol van het STAM binnen het stadsdebat en Architectuurplatform Gent

Het STAM – Stadsmuseum Gent snijdt in haar programma-tie een brede mix van stedelijke thema's aan. In een wereld waar meer dan de helft van de bevolking in steden woont, is het essentieel om de groei, de ontwikkeling en het functioneren van stedelijke centra beter te begrijpen.

In 2016 nodigde kunstenaar Elly Van Eeghem meer dan dertig medemakers uit om hun eigen verbeelding te maken van de stad van morgen in de STAMtentoonstelling '*a glimpse of where we're going*'. Daarbij kreeg ze doembeelden, aanklachten, wensen en utopieën binnen – abstract of concreet – globaal of lokaal. Ze verzamelde deze in een kijken luisterkabinet. Met het samenbrengen van al deze blikken wou Elly Van Eeghem ons denken over de stad van morgen uitdagen en een groter verhaal vertellen over waar het met onze steden naartoe zou kunnen gaan.

De Expo '*stad en universiteit, sinds 1817*' keek niet enkel achterom naar tweehonderd jaar geschiedenis, maar was ook een aanleiding om vooruit te blikken en te reflecteren over de stedelijke rol van de universiteit. Een debat in de tentoonstelling fungeerde als aanzet voor een stads-academie onder impuls van de Vakgroep Architectuur en Stedenbouw van de Universiteit Gent in samenwerking met stad en stadsbouwmeester.

In beide tentoonstellingen kwam het stedelijk wonen aan bod, van vereenzaming in woontorens tot de problematiek van studentenhuysvesting. 'Wonen' is dan ook een terugkerend thema in het STAM, en meer specifiek cohousing. Collectief bouwen en wonen is niet meer uit het hedendaagse debat weg te denken. Reeds tweemaal engageerde het STAM zich om een gasttentoonstelling hierover te programmeren: *At Home* (Deutsches Architekturmuseum, 2018) en *Housing Apart Together* (Architectuurwijzer, 2020).

In al deze tentoonstellingen was ruimte voorzien om inzichten te delen, van een grote gesprekstafel met daarop de plattegrond van Vlaanderen tot een omvangrijk meubel met flipcharts die de neerslag waren van diverse workshops.

Een dergelijke samenwerking was er ook in de recente tentoonstelling 'Skyline' (2022-2023), een tentoonstelling over hoogbouw in de lage landen, met bijzondere aandacht voor Gent en Rotterdam. In de schoot van het Gents Architectuur Platform (GAP) hebben Archipel, STAM en Team Stadsbouwmeester enkele activiteiten uitgewerkt, die passen in een breder activiteitenprogramma waar ook Avansa regio Gent, Bibliotheek De Krook, KASKcinema en de Boekenstoren betrokken waren.

Door de handen in elkaar te slaan is het mogelijk om bij een tentoonstelling een divers activiteitenprogramma aan te bieden. Het STAM wil hier graag op blijven inzetten en engageert zich ook om ook de komende jaren een plek te zijn om de stedelijke dynamiek te observeren, interpreteren en presenteren.

Christine Deweerdt
STAM

n.a.v. het debat over het Woonvraagstuk: Dialoog over grote woongebouwen, woonopgaves en ontwerpoplossingen, p. 18.

#04

MEER
ARCHITECTUURCULTUUR!

WAARHEEN
MET DIT PLATFORM?

13 STELLINGEN

Het Architectuurplatform Gent wil geen nieuw instituut worden, maar wel de krachten van de partners bundelen om een breder publiek te bereiken, om sterker op het beleid te kunnen wegen, om kruisbestuiving tussen stad en ontwerpers, studenten, actiegroepen en bewoners te bevorderen. De Architectuurprijs Gent kan absoluut als geslaagd bestempeld worden, maar er komt ook kritiek.

- Moeten we ons wel enkel bezighouden met opgeleverde projecten en/of gebouwen 'voor de eeuwigheid'?
- Is het dan niet meer dan een architectuur-toerisme dienst? Zijn tijdelijke projecten niet minstens zo belangrijk voor een gezonde architectuurcultuur?
- En wat betekent dat woord eigenlijk?
- Moet er niet meer aandacht gaan naar het bepalen van de opdrachten voor de toekomst?
- Moet er niet een bredere projectkritiek komen die ook beleidsprocessen mee betreft?
- Wat met ontwerpend onderzoek?
- En waar moet het Architectuurplatform Gent zich in de kern op richten, voorbij de Architectuurprijs?
- ...

Onze ambitie is om van het platform een echte actor te maken die binnen Gent agendastellend kan werken en een voorbeeld kan zijn daarbuiten. Maar hoe? Op zoek naar antwoorden en naar reflectie organiseerde het Architectuurplatform Gent een Grote Vergadering. In de herfst van 2022 verzamelden een honderdtal mensen uit diverse culturele gelaagdheden in TimeLab om na te denken over vier thema's aan vier debattafels aan de hand van dertien stellingen. Elke debattafel werd bovendien mede-begeleid door diverse experts in het veld.

DEBATTAFEL 1

ONTWERPEN VOOR GENT

STELLING 1—4

MODERATOREN

Maarten Van Den Driessche (UGent),
Sylvie Van Damme (HOGENT/KASK)

- STELLING 01 HET ONTWERP VAN DE STAD MAG
AAN ARCHITECTEN
- STELLING 02 HET ARCHITECTUURPLAFORM WE
- STELLING 03 HET GAP MOET EEN KRITISCH OOG
- STELLING 04 (NIET) ELK DEBAT IS EVEN ZINVOL
- STELLING 05 STEDELIJKE ONTWIKKELING BERG
ONTWERP EN ARCHITECTUUR VAN
- STELLING 06 ALLEEN EEN KRITISCHE ARCHITEC

DEBATTAFEL 2

STADSDEBAT

STELLING 5—6

MODERATOREN

Peter Vanden Abeele (Team Stadsbouwmeester),
Sylvianne Van Butsele (sogent)

NIET | WEL WORDEN OVERGELATEN

ERKT TOP-DOWN | BOTTOM-UP

G HOUDEN OP HET ARCHITECTUURBELEID IN GENT

L EN PRODUCTIEF

DEERT DE STADSBEWONER EN STADSGEBRUIKER.
N CONCRETE PROJECTEN VEEL MINDER

CTUURCULTUUR BIEDT PERSPECTIEF

DEBATTAFEL 3

ACTIVISME

STELLING 7—9

MODERATOREN

Carl Bourgeois (KU Leuven),
Theo De Meyer (Design Museum Gent)

STELLING 07 **ACTIVISME ONTSTAAT UIT DE BARS
JE ACTIVISME NIET INSTITUTIONAL
OVER ACTIVISME TE DEBATTEREN**

STELLING 08 **ACTIVISME IS EEN SOCIAAL MAATS
HEEFT NIET | WEL DIRECT TE**

STELLING 09 **HET ARCHITECTUUR PLATFORM G
IS | IS NIET | WIL ZIJN | WI**

STELLING 10 **ER WORDT TEVEEL | TE WEINI**

STELLING 11 **EEN NARRATIEF / COLLECTIEF GE
ARCHITECTUURCULTUUR VERBEE**

STELLING 12 **ARCHITECTUURCULTUUR IS NIET**

STELLING 13 **EEN PARK KAN EEN | GEEN A**

DEBATTAFEL 4

ANDERS PROGRAMMEREN

STELLING 10—13

MODERATOREN

Christine De Weerd (STAM),
Hera Van Sande (Archipel)

STEN VAN HET SYSTEEM. STRIKT GENOMEN KAN
ISEREN. HET IS DUS WEL | NIET ZINVOL OM
TIJDENS EEN ARCHITECTUURPLATFORM.

SCHAPPELIJK EN/OF POLITIEK FENOMEEN EN
E MAKEN MET DE WERELD VAN ONTWERPERS

ENT
L NIET ZIJN ACTIVISTISCH

G GEPROGRAMMEERD

HEUGEN ONTSTAAT WANNEER
ELD WORDT

T | WEL VOOR ARCHITECTEN

ARCHITECTUURPRIJS WINNEN

De Stadsbouwmeester, Peter Vanden Abeele, startte de dag met het kaderen van het Architectuurplatform Gent binnen de opkomst van een Gentse architectuurcultuur sinds de jaren '80. Hij benoemde de innovaties die er zijn geweest op het gebied van beleidsinstrumenten, maar ook de enorme uitdagingen waar de stad voor staat: onbetaalbaarheid, lage kwaliteit van huurwoningen, klimaatverandering, superdiversiteit en ongelijkheid. Daarnaast signaleerde hij de nood aan een geheugen, het verzamelen en bundelen van de architectuurproductie van de stad. De laatste architectuurgids dateert van 1993. Kan het Architectuurplatform Gent zowel de agenda's van de toekomst mee bepalen, als archivaris zijn voor Gent?

Vanuit het noorden kwamen Barbara Luns van het Architectuur Instituut Rotterdam (AIR) en Peter Michiel Schaap van het Platform voor Groninger architectuur en stedenbouw (GRAS) om hun werking toe te lichten. Beide organisaties zetten in op het verbreden van het stadsdebat naar andere actoren: bewoners, maar ook ontwikkelaars, scholen, actiegroepen.

De programma's die ze brengen verrijken de verbeelding van beide steden en wegen zo ook effectief op het beleid. Door middel van toegepaste formats proberen ze niet alleen diverse doelgroepen warm te maken om mee te denken over de ruimte, maar ook concrete impact te hebben. Zo kent AIR een traditie van wedstrijden en festivals die zich toespitsen op vraagstukken waar nog (lang!) geen project voor op tafel ligt en probeerde GRAS al eens zelf een woningcorporatie op te richten om de woonproblematiek in hun stad aan te kaarten. Inspirerende voorbeelden die het debat doorheen de middag voedden.

Na een vruchtbare namiddag vol vurige gesprekken rond de debattafels werd de dag afgesloten door Schepen van Stedenbouw en Publieke Ruimte, Filip Watteeuw, die een pleidooi hield voor het aanwakkeren van het debat over architectuur in Gent om op die manier het architectuurniveau te verhogen en uit te dragen.

WE NODIGDEN EEN AANTAL EXPERTEN UIT PER DEBATTAFEL

DEBATTAFEL 1

ONTWERPEN VOOR GENT

- Jeroen Deploige, UGent, Publieksgeschiedenis
- Maarten Van Acker, UA Antwerpen, Stedenbouw
- Stefan Devolder, U Hasselt Architectuur
- Bart Marius, Guislain Museum
- Griet Roets, UGent Sociale pedagogiek en Stadsacademie
- Marjolijn Maes, Voorland

DEBATTAFEL 2

STADSDEBAT

- Els Vervloesem
- Hella Rogiers, Common Ground
- Jo Boonen, KASK- HOGENT
- Barbara Luns, AIR Rotterdam
- Maurits Van De Gehuchte, Stad Gent

DEBATTAFEL 3

ACTIVISME

- Elly Van Eeghem, Campus Atelier
- Jorik De Wilde, Endeavour
- Annkatrinen Verdickt, Filter Café Filtré
- Wiebe Moerman, De Koer
- Joris Blanckaert, Nomadische School HOGENT

DEBATTAFEL 4

ANDERS PROGRAMMEREN

- Evi Swinnen, Timelab
- Sofie Decaigny, VAi
- Peter Michiel Schaap, GRAS Groningen
- Hanne Magellots AWB
- Badra Djait, Diversiteitsambtenaar UGent
- Lisa De Visscher, A+

#05

VEELKOPPIGE
MEERSTEMMIGHEID
LEIDT TOT
?

Op 13.10.2022 organiseerde het Architectuurplatform Gent een eerste Grote Vergadering. Archipel schreef een nabeschuiving.

Uit de diverse debatten volgden een aantal bedenkingen en aanzetten tot meer, met een oproep om vooral ambitieus te zijn.

HET ARCHITECTUURPLATFORM GENT IS EEN PLATFORM

De kracht van de verschillende partners ligt in de meerstemmigheid. Het platform is dus géén nieuw instituut maar een echt platform waar alle partners hun eigen kleuren kunnen tonen.

Het Architectuurplatform Gent heeft een maatschappelijke rol om de onderstroom (activisten, bewoners, studenten, burgers in brede zin) te verbinden met de bovenstroom (beleid, onderzoek). Het platform moet een kruispunt zijn dat verschillende onderzoekers, beleid, studenten en bewoners en gebruikers van de stad met elkaar verbindt en ruimte organiseert voor ontmoeting. Het Architectuurplatform Gent heeft de taak het beleid een spiegel voor te houden. Hiervoor neemt het platform een onafhankelijke positie in.

HET ARCHITECTUURPLATFORM GENT HEEFT EEN MISSIE

Tijdens de gesprekken valt op dat het niet enkel meer over architectuurcultuur an sich gaat. De vragen zijn verschoven naar de maatschappelijke rol van architectuur en de nood om vanuit een architectuurcultuur mee te spreken over brede stadsthema's.

Een drietal duidelijk gedefinieerde thema's kwam naar voren om zich in eerste instantie op te richten:

- **(on)betaalbaarheid van de stad en noodgedwongen stadsvlucht:** het gesprek houdt dus niet op aan de gemeentegrenzen. Voor wie is de stad nog toegankelijk?
- **energietransitie en leefbaarheid:** nadenken op de lange termijn faciliteren, los van concrete projecten. Hoe ziet de mobiliteit eruit over tien jaar? Waar willen we naartoe?
- **inclusie en ongelijkheid:** proactief betrekken van kwetsbare groepen bij de ruimtelijke vraagstukken van de stad. Wat zijn hun noden?

HET ARCHITECTUURPLATFORM GENT LEVERT MAATWERK

Om impact te hebben moeten er specifieke formules ontwikkeld worden. Er is nood aan diepgaand onderzoek, grote ontmoetingsmomenten en een gedeelde communicatie. Een aantal concrete voorstellen waar het Architectuurplatform Gent mee aan de slag kan:

Een doorlopende lijn van onderzoek gaat op zoek naar de vragen van morgen aan de hand van de thema's. Door het faciliteren van ontwerpend onderzoek op stadsschaal en bijvoorbeeld het organiseren van residenties voor ruimtelijke ontwerpers in andere netwerken kan ze zelf positie innemen om de urgenties in de stad aan te kaarten. De uitkomsten moeten gekoppeld worden aan concrete acties. Door proefprojecten op te zetten en ruimte te maken voor experiment en door (periodiek) mee studentenopdrachten vorm te geven.

Naast de lange lijnen moet het Architectuurplatform Gent niet te veel willen programmeren. Ze moet juist verbinden en, via langlopende onderzoeksprojecten, studentenwerk en dialoog, wegen op de ruimtelijke agenda van de stad. Door te concentreren op een aantal piekmomenten per jaar zoals de architectuurprijs of een grote tentoonstelling van de ontwerppopleidingen organiseert ze de publieke ontmoeting tussen onder- en bovenstroom en kan een breed publiek bereikt worden. Een belangrijke rol ligt in het bundelen en kanaliseren van alles wat er geschreven, gezegd en gedaan wordt. Via een stadsredactie met continue publicatie op de website kan de meerstemmigheid van het platform haar weg vinden naar een publiek. De gebundelde agenda is hiervoor ook een belangrijk instrument. De reeds opgestarte databank voor hedendaagse architectuur in Gent kan uitgebreid worden om ook tijdelijke projecten, studentenwerk en utopische visies voor Gent omvatten.

Kortom. Het Architectuurplatform Gent kan aan de slag!

OPROEP

Eén van de aanbevelingen aan de debattafels was:

‘Maak debat zichtbaar. Geef het een fysieke en digitale plek. Zodat het resoneert en meningen en stemmen bijeenbrengt in een democratisch evenwicht.’

Bij deze...

Wil je iets kwijt over architectuur in Gent?
Zet het op onze homepage.

Organiseer je iets?
Zet het op de architectuurkalender.

Heb je een idee?
Stuur het naar de programmaraad van
het Architectuurplatform Gent.

Dit kan via een mailtje naar info@architectuur.gent

Lees meer op www.architectuur.gent

Volg ons op [@architectuurgent](https://twitter.com/architectuurgent)

Colofon

ARCHIPEL

Dracenastraat 33
9000 Gent
info@archipelvzw.be
www.archipelvzw.be

VOORZITTER
Joost Vanhove

ARTISTIEK LEIDER
Hera Van Sande

ARTISTIEK MEDEWERKER
Martha Meijer
Leila Zahedi

ZAKELIJK LEIDER
Paul Hendrikse

SECRETARIAAT
Martine Pollier
Zandstraat 324
8200 Brugge

BESTUURSORGaan
Sigrid Decramer
Marc Felix
Amout Fonck
Miek Goossens
Eva Lo
Wim Supply
Arnaud Tandt
Frederik Tomme
Géraldine Vandanaebee
Peter Vanden Abeele
Joost Vanhove

ALGEMENE VERGADERING
Koen Cappon
Rolsby Delobelle
Annie Demeulemeester
Dirk De Meyer
Lisa De Visscher
Pieter Dossche
Mark Dutré
Matthias Hemelsoet
Maarten Lambrechts
Katrien Laporte
Dominique Pieters
Bregje Provo
Johan Rutgeerts
Bruno Vanbesien
Tania Vandenbussche
Jan Vandewalle
Philippe Viénn

SAMENSTELLING
Hera Van Sande
Martha Meijer

REDACTIE
Hera Van Sande
Martha Meijer

EINDREDACTIE
Hera Van Sande

GRAFISCH ONTWERP
Ronny Duquenne

V.U.
Joost Vanhove

DATUM UITGAVE
12/2024

Sponsors

Partners

Steun

ARCHITECTUUR CULTUUR

cahier

Cahier is een periodieke
publicatie van Archipel.

Archipel is passie voor
hedendaagse architectuur.

info@archipelvzw.be
www.archipelvzw.be

ENGAGAGEMENT ING